

In de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport bestond er bij enkele fracties behoefte een aantal vragen en opmerkingen voor te leggen aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over het door de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken bij brief van 23 december 2012 toegezonden Fiche: Mededeling actieplan tegen het toenemend gevaar van antimicrobiële resistentie (22 112, nr. 1299).

De voorzitter van de commissie,
Smeets

De griffier van de commissie,
Teunissen

Inbreng VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het fiche over de mededeling inzake het actieplan tegen het toenemend gevaar van antimicrobiële resistentie. Zij onderkennen het belang van een gedegen aanpak van de resistentieproblematiek in Europa. Zij hebben nog enkele vragen en opmerkingen.

De Commissie concludeert dat de inspanningen die op communautair niveau zijn en worden gedaan niet voldoende zijn om de toename van de antibioticaresistentie een halt toe te roepen. Kan worden aangegeven wat deze inspanningen zijn (geweest), en waaruit blijkt dat deze inspanningen niet voldoende zijn?

In het fiche wordt gesteld dat Nederland het belang van de aanpak in de veterinaire sector onderschrijft, en benadrukt dat ook dat in de humane gezondheidszorg in veel landen nog terrein te winnen is. Kan een stand van zaken gegeven worden ten aanzien van de resistentieproblematiek in Europa, waarbij ingegaan wordt op de positie van Nederland ten opzichte van de andere EU landen op het gebied van de resistentieproblematiek in zowel de veterinaire sector als de humane gezondheidszorg? Hoe verhoudt de positie van de EU als geheel zich tot andere werelddelen op het gebied van de resistentieproblematiek?

De leden van de VVD-fractie hebben ook enkele vragen ten aanzien van de ontwikkeling van nieuwe antibiotica. Kan aangegeven worden hoeveel antibiotica nu bestaan? Hoeveel nieuwe antibiotica worden op dit moment ontwikkeld? Wordt er een tekort verwacht? Stroomlijnt het ontwikkelen van nieuwe antibiotica met de noodzaak en behoefte er van?

De Commissie heeft als onderdeel van haar strategisch plan ook een actiepoint opgenomen ten aanzien van het gefaseerd bevorderen van vernieuwende samenwerkingsverbanden voor onderzoek naar en ontwikkeling van nieuwe antimicrobiële stoffen. Kunnen de acties die voorgesteld worden onder deze noemer worden toegelicht? Wordt in EU-verband actief opdracht gegeven aan de farmaceutische industrie om nieuwe antibiotica te ontwikkelen?

In het fiche wordt gemeld dat Nederland zeer actief is op het gebied van onderzoek naar nieuwe antibiotica en het terugdringen van resistentie. In hoeverre zijn andere (EU-)landen betrokken bij deze activiteiten? In hoeverre ondernemen andere EU-landen dergelijke activiteiten?

Inbreng PvdA-fractie

De leden van de fractie van de PvdA hebben met belangstelling het actieplan tegen het toenemend gevaar van antimicrobiële resistentie gelezen. Deze leden hebben al meerdere malen gewezen op het feit dat de volksgezondheid in gevaar is door de werkwijze in de intensieve veehouderij. De ernst van de gevolgen voor de volksgezondheid van toenemende antibioticaresistentie maakt dat krachtig overheidsoptreden nodig is. Deskundigen zijn het er over eens dat een zeer restrictief antibioticagebruik vereist is. Er ligt een dringend advies om antibioticagebruik bij dieren «drastisch en op korte termijn» terug te brengen. De leden van de fractie van de PvdA wijzen erop dat het actieplan van de Unie de mogelijkheid van nationale maatregelen, naast die ter uitvoering van het actieplan onverlet laat.

Kan van elk van de twaalf actiepunten aangegeven worden in hoeverre deze al in Nederland worden toegepast, in hoeverre aanscherping volgens het actieplan in Nederland nog moet plaatsvinden en ten aanzien van welke punten Nederland verdere aanscherping niet noodzakelijk vindt.

Kan tevens worden aangegeven hoe handhaving en sanctivering vormgegeven zullen worden.

De leden van de fractie van de PvdA lezen dat Nederland in de mededeling acties mist gericht op surveillance van resistentie bij de blootgestelde beroepsgroepen en op preventie van risico's. Kan aangegeven worden wat hier precies mee wordt bedoeld? In hoeverre vinden surveillance en preventie in Nederland al plaats en loopt Nederland hierin, in Europees verband gezien, voorop? Nederland mist ook terecht aandacht voor ESBL-producerende bacteriën op levensmiddelen.

Aangegeven wordt dat wetenschappelijk onderzoek naar beheersing van deze problematiek noodzakelijk is. De leden van de fractie van de PvdA vragen wat er al aan wetenschappelijk onderzoek naar deze problematiek ligt. Zij wijzen er op dat in Nederland vrijwel alle kip uit de intensieve veeteelt de ESBL bacterie bevat, terwijl biologische kip iets minder vaak is besmet. Duidelijk is dat deze ESBL-besmetting wordt veroorzaakt door het overmatig antibioticagebruik. De pluimveesector zou het gebruik daarvan terugdringen, maar volgens onderzoek van de Consumentenbond is dat nog onvoldoende gebeurd. De leden van de fractie van de PvdA vragen waarom Nederland wijst op onvoldoende aandacht voor ESBL maar zelf onvoldoende krachtige doelstellingen hanteert ten aanzien van het terugdringen van antibiotica.

Deze leden zijn enigszins verbaasd over de stelling dat Nederland zich volledig aansluit bij het belang van een restrictief en selectief antibioticagebruik. Zij zien deze krachtige stelling name onvoldoende terug in het Nederlandse beleid.

De leden van de fractie van de PvdA herinneren zich de eerdere toezeggingen (29 683, nr. 104) om op EU-niveau te bepleiten dat het gebruik van 3e en 4e generatie cephalosporinen en quinolonen verdergaand verboden wordt. Tevens zou onderzocht worden of en hoe het mogelijk is om, vooruitlopend op deze Europese aanscherpingen, op nationaal niveau dwingender te kunnen optreden. Wat heeft dit onderzoek opgeleverd? Wat is de stand van zaken ten aanzien van registratie, toezicht en handhaving? De leden van de fractie van de PvdA vragen in hoeverre de richtlijnen van de Werkgroep Infectiepreventie, met name de BRMO richtlijn, in Nederland worden gehandhaafd door de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ). Zij wijzen nogmaals op de noodzaak van een meldplicht voor ziekenhuisinfecties, zeker gezien de gang van zaken in het Maasstad ziekenhuis, en vragen om een reactie.

Zij vragen voorts in hoeverre Nederland het principe steunt achter een nieuwe Europese Diergezondheidswet. De Nederlandse beleidslijn is dat het bedrijfsleven in de eerste plaats zelf invulling geeft aan preventie. Deze leden zijn onvoldoende overtuigd van het succes van deze inzet en vragen nogmaals of zelfregulering tot voldoende resultaat zal leiden en waarop deze overtuiging is gebaseerd.

De leden van de fractie van de PvdA vragen een stand van zaken ten aanzien van het surveillancesysteem en de signaleringsstructuur ten aanzien van ziekenhuisinfecties.

Inbreng CDA-fractie

De leden van de CDA fractie zijn verheugd dat in een actieplan van de Commissie gepleit wordt voor een geïntegreerde aanpak van de resistentieproblematiek in de humane en veterinaire gezondheidszorg. Zij delen de conclusie van de Commissie dat de inspanningen die tot nu toe op communautair niveau zijn gedaan niet voldoende waren om de toename van antibioticaresistentie een halt toe te roepen, maar vragen ons af of het nu gepresenteerde actieplan dit wel zal doen. De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat er op Europees en mondiaal niveau een grotere inspanning gepleegd moet worden.

Het actieplan beoogt het versterken van surveillancesystemen voor antibioticaresistentie en antibioticagebruik. Wordt daartoe in de EU met dezelfde parameters gewerkt? Is de intensiteit van de monitoring in alle EU-lidstaten dezelfde? Uit eerdere debatten met het kabinet is gebleken dat het gebruik van diergeneesmiddelen in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk vele malen minder zorgvuldig wordt geregistreerd dan in Nederland. Het voorkomen van resistentie in ziekenhuizen in vele lidstaten, zorgt voor grote problemen bij repatriëring van patiënten. Dit zijn voorbeelden van grote verschillen in monitoring en transparantie. Kan het kabinet vragen om meer aandacht en een groter gevoel van urgentie van de Commissie voor het opzetten van een Europees monitoring en registratiesysteem? De actiepunten 9 en 10 spreken over versterken van surveillancesystemen en start van harmonisatie van surveillance in de humane en veterinaire sector. Deze leden pleiten voor meer ambitie en duidelijker doelstellingen met een tijdpad. Wat is de Europese ambitie van het kabinet op dit punt?

In actiepunt 12 wordt gepleit voor betere voorlichting, gericht op bewustwording van antibioticaresistentie. Het kabinet geeft aan dat het RIVM een «toolkit» heeft ontwikkeld. Kunt u in het Nederlands omschrijven wat u daarmee bedoelt?

De actiepunten 6 en 7 vragen om inspanningen voor de ontwikkeling van nieuwe antimicrobiële middelen. De leden van de CDA-fractie vinden ook deze actiepunten onvoldoende ambitieus. Waarom wordt niet meer aansluiting gezocht bij de Lissabon 2020 strategie? Stelt de Europese Commissie financiële ondersteuning van onderzoek in het vooruitzicht? De Nederlandse regering geeft volkomen terecht aan dat stimulerende maatregelen zoals een patentverlenging gemist wordt in dit actieplan. Gaat Nederland de Commissie aanzetten om de Raadsconclusies van 1 december 2009 over het pull mechanism uit te werken in dit actieplan? Actiepunt 1 bevordert een passend gebruik van antimicrobiële stoffen in alle lidstaten. De cultuur rond antibiotica is erg verschillend in de lidstaten. Zo wordt in een aantal lidstaten significant meer antimicrobiële middelen gebruikt. Hoe denkt de Commissie een cultuuromslag te kunnen bereiken ten aanzien van het gebruik van medicijnen? In een aantal lidstaten zijn antimicrobiële middelen zonder recept bij de drogist te verkrijgen. Gaat de Commissie daar iets aan doen? Waarom is er geen actiepunt gewijd aan de toenemende internethandel in antimicrobiële middelen?

In actiepunt 5 wordt een wettelijke grondslag om de preventie en bestrijding van infecties bij dieren te versterken aangekondigd. Hier is het van groot belang om in te zetten op afschaffing van het Europese non-vaccinatiebeleid. Nog steeds is er sprake van een uitermate restrictief beleid ten aanzien van het inzetten van vaccins. Vaccins zijn bij uitstek preventieve middelen maar mogen helaas maar al te vaak pas worden ingezet als een dierziekte al is uitgebroken. Uitbraken van dierziekten kunnen grote risico's voor de volksgezondheid opleveren, aantasting dierenwelzijn en bovendien tot toename van het gebruik van antimicrobiële middelen leiden. Vooral dit laatste is in het kader van het actieplan een belangrijk argument om nu eindelijk het non-vaccinatiebeleid af te schaffen.

De leden van de CDA-fractie hebben nog een vraag naar aanleiding van de berichtgeving over de ESBL-bacterie. Hoe denkt de Commissie om te gaan met deze ESBL-problematiek? Dit heeft namelijk niet alleen te maken met antibioticapreventie in de EU, maar ook daarbuiten. Nederland importeert immers nog steeds levend pluimvee. Graag ontvangen de leden van de CDA-fractie een reactie.

Inbreng D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennis genomen van het Europese actieplan tegen het toenemend gevaar van antimicrobiële resistentie. Vindt het kabinet dat het actieplan van de Commissie ver genoeg gaat? Deze leden vinden van niet. De individuele lidstaten kunnen nog veel te veel zelf bepalen tot op welke hoogte zij het Europese actieplan op nationaal niveau implementeren. Neem bijvoorbeeld het versterken van surveillancesystemen voor antibioticaresistentie en antibioticagebruik in de humane en diergezondheidszorg. De leden van de D66-fractie vragen welk resultaat men hiermee op Europees niveau wil bereiken. De Commissie heeft het over inspanningsverplichtingen in plaats van over resultaatverplichtingen. Daarom vinden deze leden het actieplan te weinig ambitieus. Het zou de Commissie sieren niet alleen de ernst van de mondiale situatie inzake antimicrobiële resistentie te onderschrijven, maar de Europese richtlijnen hier ook daadwerkelijk op af te stemmen. Willen we dat er over enkele jaren daadwerkelijk minder soorten en hoeveelheden antibiotica worden gebruikt, dan is Europese wet- en regelgeving een absolute vereiste. Europa is immers zo zwak als de zwakste schakel. Wat doet het kabinet er concreet aan om naar Deens voorbeeld bindende wet- en regelgeving op Europees niveau te entameren, en het actieplan van de Commissie naar een hoger niveau te tillen? Hoe kan inzicht worden verkregen in de aanpak van de 1^e, 2^e en 3^e generatie antibiotica in landen buiten de Europese Unie, bijvoorbeeld Nieuw Zeeland en Argentinië? Deze leden horen graag van het kabinet welke resultaten zij hieromtrent wil boeken in WHO-verband. Neemt het kabinet de adviezen van de Gezondheidsraad hierin mee?

De leden van de D66-fractie hebben eerder al gewezen op het belang van transparantie over het antibioticumgebruik in de vleessector. De Europese burger heeft recht op betrouwbare informatie over de soorten en hoeveelheden antibiotica die in het vlees terecht komen. Nu is benchmarking nagenoeg onmogelijk, en blijft onduidelijk waar kwalitatief goed en slecht vlees vandaan komt. In het strategisch plan van de Commissie wordt weliswaar gesproken over bewustwording van antibioticaresistentie en een passend gebruik in de hele EU, maar er komen naar de mening van deze leden onvoldoende passende maatregelen in voor. De Commissie wil eerst nog een doelmatigheidsonderzoek naar voorlichtingsactiviteiten gericht op die bewustwording doen. Deze leden vinden het teleurstellend dat de Commissie geen concrete nieuwe maatregelen neemt, maar zich slechts verlaat op het aanscherpen van lopende herzienings- en ontwikkeltrajecten. Deelt het kabinet de mening van de D66-fractie dat transparantie overal in Europa moet worden afgedwongen, van stal tot schap? Vindt zij ook dat niet meer met inspanningen kan worden volstaan, maar dat de resultaten van die inspanningen zichtbaar moeten worden? Is het kabinet in dat kader bereid de Gezondheidsraad nieuwe voorstellen te laten doen inzake «naming and shaming» aangaande het antibioticumgebruik in Europa?

Het kabinet geeft aan dat de Nederlandse beleidslijn is dat het bedrijfsleven in de eerste plaats zelf invulling geeft aan maatregelen ter preventie van dierziekten, waarmee een structureel laag gebruik van antibiotica wordt bereikt. Wat doet het kabinet om dit te monitoren en eventueel in te grijpen?

Het kabinet mist een initiatief van de Commissie dat refereert aan de Raadsconclusies van 1 december 2009. Hierin kwam het pull mechanism aan de orde, dat wil zeggen via een stimulerende maatregel, zoals een aanvullend beschermingscertificaat (de facto een patentverlenging), de farmaceutische bedrijven er toe te bewegen nieuwe antibiotica te ontwikkelen. Wat doet het kabinet om zo'n initiatief alsnog in Europees verband van de grond te krijgen?

Inbreng Partij voor de Dierenfractie

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hebben kennis genomen van de reactie van het kabinet op de Europese mededeling over het toenemend gevaar van antimicrobiële resistentie. Deze mededeling wordt een «actieplan» genoemd, maar deze leden begrijpen niet waarom, want zowel de mededeling als het fiche van het kabinet geven geen enkele blijk van onderkenning van de noodzaak om nu snel actie te nemen. Dat is gelet op het grote gevaar wat de voortgaande antibioticaresistentie met zich meebrengt voor de volksgezondheid onverantwoord.

In het fiche staat meermalen genoemd dat Nederland actief bijdraagt aan de oplossing van de problemen die antibioticaresistentie met zich meebrengt. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren missen hierbij de erkenning dat Nederland vooral zeer actief heeft bijgedragen aan het ontstaan van dit probleem, door het ongebreidelde antibioticagebruik in de veehouderij decennialang te negeren, en door vervolgens nu het oplossen van dit probleem aan de sector zelf over te laten. Erkent het kabinet dat Nederland een groot aandeel heeft in het ontstaan van (multi)resistente bacteriën, zoals MRSA en ESBL in de veehouderij, door de grote omvang van de vee-industrie in Nederland en het hoge antibioticagebruik hierin? Zo nee, waarom niet? Zo ja, deelt zij de mening dat Nederland dan ook de verantwoordelijkheid heeft om een flinke stap harder te lopen dan de andere landen om dit probleem op te lossen?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag een overzicht van de mate waarin antibioticaresistentie in de veehouderij een probleem is in de verschillende lidstaten van de Europese Unie. In Nederland is 99% van de kip die te koop is in de supermarkt besmet met ESBL-producerende bacteriën. Kan het kabinet aangeven in welke andere landen deze bacterie ook een dermate groot probleem is? Zo nee, waarom niet? In Nederland waren in 2009 88% van de kalverhouderijen en 66% van de varkensbedrijven besmet met de MRSA-bacterie. Genoemde leden vragen of het kabinet meer recente cijfers kan geven van de besmettingspercentages in de Nederlandse vee-industrie en of dit naast cijfers uit andere landen gelegd kan worden.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren constateren dat er in het strategisch plan van de Commissie geen concrete nieuwe maatregelen worden aangekondigd, dit terwijl er in de mededeling wel wordt geconstateerd dat de huidige inspanningen volstrekt niet volstaan om het probleem van antibioticaresistentie op te lossen. Deze leden willen graag van het kabinet horen of zij de mening deelt dat slechts het aanscherpen van de een paar oude maatregelen, waarbij ook nog wordt gewacht op al geplande herzieningstrajecten van deze maatregelen in de toekomst, volstrekt onvoldoende is om dit urgente probleem aan te pakken. Is het kabinet bereid om op zeer korte termijn zowel een strenge nationale aanpak neer te leggen, een aanpak die ook daadwerkelijk juridisch is geborgd, als in Europees verband erop aan te dringen om de benodigde wetgevende voorstellen snel in te dienen? Zo nee, waarom niet?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen hun verbazing uitspreken over het grote gebrek aan consistentie in de verschillende brieven die de Kamer ontvangt over de aanpak van de antibioticaresistentie die ontstaat door onverantwoord antibioticagebruik in de veehouderij. Het kabinet doet het voorkomen alsof zij alle maatregelen die de Gezondheidsraad heeft aanbevolen in haar advies «Antibiotica in de veeteelt en resistente bacteriën bij mensen» heeft overgenomen en opvolgt. Maar ook uit het nu voorliggende fiche blijkt dat het kabinet nu juist de belangrijkste adviezen van de gezondheidsraad negeert, en haar

eigen voornemens niet waarmaakt. Graag ontvangen deze leden een reactie hierop. In september schreef het kabinet nog: «wij zullen op EU-niveau bepleiten dat het gebruik van 3e en 4e generatie cephalosporinen en quinolonen verdergaand verboden wordt. Tevens zullen wij onderzoeken of en hoe het mogelijk is om, vooruitlopend op deze Europese aanscherpingen, op nationaal niveau dwingender te kunnen optreden» (KS 22 112 nr. 1299). Waarom lezen de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hier niets over terug in de kabinetsreactie op de Europese mededeling over het toenemend gevaar van antimicrobiële resistentie? Wat heeft het kabinet al gedaan om in Europees verband een verbod op het gebruik van derde en vierde generatie middelen te bewerkstelligen? In het fiche stelt het kabinet dat zij in de voorstellen van de Europese Commissie aandacht mist voor ESBL-producerende bacteriën op levensmiddelen. Genoemde leden missen deze aandacht ook, maar vinden het daarom ook des te opmerkelijker dat het kabinet in haar inzet op deze mededeling zelf de derde en vierde generatie antibiotica helemaal niet noemt, terwijl deze toch verantwoordelijk zijn voor het ontstaan van de ESBL-producerende bacteriën op levensmiddelen. Graag ontvangen zijn een reactie.

Het kabinet heeft tevens aangegeven dat «Nederland wil voorkomen dat bepaalde antibiotica, zoals carbapenems, en nieuw te ontwikkelen antibiotica in de toekomst als diergeneesmiddel kunnen worden toegelaten. Hiervoor is het nodig dat de Europese regelgeving wordt aangepast, opdat de risico's voor de volksgezondheid zwaarder wegen bij de markttoelating van diergeneesmiddelen. Om het risico van resistentievorming als gevolg van versleping bij de productie van gemedicineerde diervoeders in te dammen zal Nederland bij de herziening van de richtlijn gemedicineerde diervoeders (90/167/EEG) pleiten voor veilige productiecriteria en normen.» (KS 22 112 nr. 1299). Ook hier lezen de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren niets over terug in dit fiche. Waarom is dat het geval? Staat het kabinet niet meer achter haar eigen voornemen? En waarom wordt er eigenlijk niet ingezet op een verbod op gemedicineerde diervoeders, zowel nationaal als in Europees verband, nu zij in dit fiche aangeeft zich zulke zorgen te maken over verspreiding van antibioticaresistentie via het milieu?

Het kabinet signaleert terecht dat handel, internationaal verkeer, en mogelijk ook milieu, bijdragen aan verspreiding van resistente micro-organismen. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen hierbij benadrukken dat vooral ook handel en dus vervoer van Nederlandse varkens, pluimvee en kalveren heeft bijgedragen aan de snelle verspreiding van veegerelateerde MRSA, en naar zij aannemen ook ESBL. Kan het kabinet dat bevestigen? Deelt het kabinet dan ook de mening dat het vergaand inperken van de transporttijden voor levende dieren, naast het aanpakken van ernstige dierenwelzijnsproblemen, ook een positieve bijdrage kan leveren aan het inperken van het antibioticaresistentieprobleem? Zo ja, op welke wijze is zij voornemens dit in te brengen in de EU? Zo nee, waarom niet?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag ook een reactie op de constatering dat ook het exporteren van mest kan leiden tot een grotere verspreiding van het antibioticaresistentie probleem. Er blijkt immers uit onder andere rapport van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de Technische Commissie Bodem (TCB) dat via mest antibioticaresistente bacteriën zich vestigen in de bodem en in sloten. Kan het kabinet dit bevestigen? Waarom zijn haar inspanningen er dan toch steeds weer op gericht om de export van mest te bevorderen en makkelijker te maken? Toen Duitsland meer hygiëne-eisen stelde aan de vanuit Nederland geïmporteerde mest, waren ook hier de inspanningen van het kabinet er alleen maar op gericht om het voor de ondernemers

makkelijker te maken de mest toch te exporteren, waar zij naar de mening van deze leden Duitsland had moeten steunen in haar pogingen om de verspreiding van antibioticaresistentie via mest tegen te gaan. Graag ontvangen zij een reactie hierop.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren constateren dat het kabinet aangeeft dat zij in de mededeling «acties gericht op preventie van resistentievorming bij schimmels, parasieten en virussen, mede in relatie tot biociden, gewasbeschermingsmiddelen en andere chemische stoffen», mist. Zij ondersteunen dat van harte, omdat zij zich grote zorgen maken over wat al dit gif met de natuur en onze volksgezondheid doet. Kan het kabinet uiteenzetten welke zorgen zij heeft over de resistentievorming van onder andere schimmels tegen steeds meer soorten gif? Kan hierbij ook ingegaan worden op de laatste wetenschappelijke ontwikkelingen op dit gebied? Op welke wijze wordt resistentievorming van onder andere planten, insecten, knaagdieren en schimmels gemonitord? Kan het kabinet aangeven welke acties zij nationaal en in Europees verband neemt om de resistentievorming van onder andere planten, insecten, knaagdieren en schimmels?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren concluderen dat zowel de mededeling van de Commissie als de reactie hierop van het kabinet blijk geven van een laissez-faire houding die in het licht van de urgentie van de antibioticaresistentieproblematiek compleet onverantwoord is. Zij krijgen graag een heldere reactie hierop, en vragen om een hernieuwde inzet om zowel op nationaal niveau, als in Europees verband, het antibioticagebruik drastisch terug te dringen.